

el, amely a javaslatot megcsonkítaná. Ha tehát a pénteki minisztertanácskozás úgy fog dönteni, hogy a kormány a kompromisszumos megoldás mellé áll, minden valószínűség szerint Vázsonyi, de Apponyi és Esterházy is kiválnak a kormányból. Politikai körökben a legnagyobb feszültséggel várják a pénteki döntő napot.

(A választójogi priusz.) A 48-as alkotmánypártban napok óta élénken tanácskoznak a választójogi javaslat sorsáról. A képviselők túlnyomó többsége ellenzi a választójogi kompromisszumot és sokan bizalmatlanságuknak adtak kifejezést. Wekerle Sándor miniszterelnök iránt, akinek — mint mondják — régi módszere, hogy a mások által megvívott harc gyümölcseit learatva, a küzdő és győztes pártot az ellentáborba vezesse át. A képviselők egy része azt hangoztatja, hogy maguk a miniszterek sem tudják, mi-

kor eiti el őket Wekerle, ha céljai úgy kívánják. Egyelőre úgy látszik, hogy a kormány szilárdan kitart a választójogi priusz mellett.

(Wekerle bécsi tanácskozásai.) Dr. Wekerle Sándor miniszterelnök szerdán délelőtt hosszasan tanácskozott Bécsben osztrák mértékadó körökkel és gróf Czernin külügyminiszterrel. A miniszterelnök gróf Apponyi közoktatásügyi miniszterrel és herceg Windischgrätz Lajos közlekedési miniszterrel együtt szerdán délután visszaérkezett Budapestre.

(Tanácskozás a horvát pénzügyi egyezményről.) A magyar és a horvát országgyűlési regnikoláris bizottságának albizottsága szerdán délelőtt ülést tartott. Plósz Sándor elnöklésével. Az albizottság a horvát pénzügyi egyezmény meghosszabbításáról tanácskozott. Az ülésen jelen volt Mihailovich Antal horvát bán is.

Szeged közegészségügyéről.

Írta: Dr. Máchánszky László.

(II.) A jövő generáció fejlődésére végtelen befolyást gyakorol az iskola. A fejlődő gyermek, mikor az év hosszú hónapjaiban 50—60 társával egy iskolaterembe zsufolva szivja magába az ismereteket s később a tudomány alapfogalmait, kell, hogy olyan épületben, olyan tanteremben legyen elhelyezve, amely a szellemet minden tekintetben megteremtő munka közben minden egészségügyi követelménynek megfelel, hogy a test épsége és egészsége, annak fejlődése biztosított legyen. Az iskolákra eddig is bőven áldozott Szeged városa, azonban ne higyük azt, hogy e téren már mindent megtettünk. Az iskolaépületeknek tágas, világos, jól fűthető, könnyen tisztítható, lehetőleg pormentesíthető helyiségek kell állni. Bőven rendelkezniük kell szabad térrel, udvarral, hogy a gyermekek előadási szünetek alkalmával testileg és szellemileg felfrissülhessenek. Az elhelyezett padoknak olyan konstrukciójuaknak kell lenniük, hogy a test elgörbülését, a gerincoszlop elferdülését meggátolják, hogy ne rontsák a fejlődő gyermek látóképeségét. Be kell rendezkedniük az iskoláknak olyan formán, hogy a fertőző betegségek továbbterjedése elé gátat lehessen vetni. Nem szabad megtörténni, hogy a gyermek az iskolából trahomát, vagy más idült betegségeket vigyen magával. A jótékony egyesületeknek eddig is sok gondot okozott s ezután még nagyobb mértékben kell tekintettel lenni arra, hogy a szegény, odahaza éhező, ruhátlan gyermekek az iskola után részesüljenek emez életfontosságú ellátásban.

Számos kérdés megoldása vár még e téren reánk, de ezzel nem foglalkozom tovább, hanem áttérek arra, hogy a társadalomnak, a hatóságoknak s mindenkinek, akinek módjában van, figyelmét reá kell fordítani

az ipar higiéne kérdésére.

Ipartelepeink, gyártelepeink, műhelyeink kevés kivétellel egészségtelenek. Ahol egy nedves, rozoga házat lát az ember, mely már lakásnak egyáltalában nem alkalmas, abból műhelyt csinálnak. Igen sok műhely pincelakásban van elhelyezve, ahol félhomályban, nedves, büzös levegőben szivják magukba milliárdjait a baktériumoknak az ott dolgozó munkások. S ha tekintetbe vesszük, hogy a gyermekeket a törvény megsabta életkoron jóval alul nehéz munkára fogják ilyen helyiségekben, akkor nem is csodálkozunk, hogy a munkásság legnagyobb része már fiatal korában a betegségek tömegével küzd s még mielőtt férlikorát elérte volna, már tehetetlen beteg módjára küzd az élettel s hamarosan martalékává válik főképpen a tuberkulózisnak. Hogy a közegészségügy szempontjából micsoda kár származik ebből, arról hosszú ideig lehetne tárgyalni, hiszen minden egyes beteg terjesztője saját környezé-

tében betegségének s mint a vízbe dobott kő körül a hullámok, úgy nő egy-egy súlyos fertőző beteg körül az általa megfertőzöttek száma.

Ezek a munkások az év java részében munkára képtelenek s így a közellátásra, a pénztárak által eszközölt támogatásokra vannak utalva. Ez a táppénzsegély azonban még részben is alig fedezi kiadásait, s így szűkös viszonyok között, szegényesen, nyomorúságosan élnek. Rosszul táplálkoznak, szervezetük ellentálló képességét annyira elvesztik, hogy igazán siralmas állapotba kerülnek. Itt nemcsak közegészségügyi, hanem nemzetgazdasági szempontból is nagy veszedelem fenyeget, mert ha egy városban a dolgozó, produktív elem a rossz lakás és műhelyviszonyok következtében a folytonos inséggel küzd, abban a városban lehetetlen elképzelni virágzó, előrehaladó ipari fejlődést.

A kereskedelmi alkalmazottakra és hivatalnokokra hasonlóképpen nagy gondot kell fordítani. Nem szabad eltérni, hogy zsufolt, egészségtelen, szellőztetésre alkalmatlan, sötét helyiségekben robotolják le életük java részét, mert az a körülmény, hogy szellemi munkát zárt helyen végeznek, már magában véve is erős próbára teszi szervezetüket, még ha a helyiségek minden higiénikus követelménynek megfelelnek is, mennyivel inkább aláássa egészségüket, ha a hivatali helyiségek eme követelményeket meg sem közelítik.

A telekértékadó behozatalának kérdése önkéntelenül előtérbe tolja a városfejlesztési és lakásépítési politika kérdéseit, mert itt az első lépéstől függ az, hogy céltudatos fejlődésnek rakjuk-e le alapjait.

A királyi biztosság által az árviz után megtervezett Szeged, szóval a mai város nem felel meg a közegészségügy követelményeinek, mert dacára annak, hogy teljesen új szabályozási tervek alapján épült fel, annyi egészségtelen lakása van, mint egy más városnak sincsen és ez okát abban leli, hogy a városfeltöltés kérdése még ma sincsen elintézve. A királyi biztosság által öröklött hagyott eszményi nivó az, amiből végrehajtásának mai formájában a legtöbb kár haramlik a közegészségügyre. Ennek köszönheti Szeged töménytelen sok pincelakását és a város belső és külső területén lépten-nyomon látható posványos tavakat. Egy héttel ezelőtt fejtette ki Farkas Árpád, akinél a szegedi nivó-viszonyokat alig van, aki jobban ismeri, hogy meg lehet elégedni eszményi nivó helyett közbeneső nivóval, mert az eszményi nivóra csupán abból a szempontból van szükség, hogy célszerű csatornázás beállításával Szeged területét vízmentesíteni lehessen. Hiszen mindenki tudja, hogy amire eredetileg tervezve volt az eszményi nivó: az árvízvédelmet nem szolgálhatja, mert

több méterrel magasabb áradást is kiállottak már a Tisza töltésűvel, mint amilyenekre az eszményi nivó méretezve van. Különböző is a Tisza védgátja s a körtöltés + 11 magasságnak felel meg, míg a városnak kis köruton belől eső része + 8-nak, azon kívül eső része pedig még kevesebbre van méretezve. Ez a körülmény eléggé bizonyítja, hogy a körutaknak és sugárutaknak feltöltése árviz esetén még menekülési vonalnak sem használható, mert ha az árviz a + 11 magasságu körtöltést áttörte, akkor a rohanó vízzel elöntött utcákon menekülésről szó sem lehet. Az a körülmény, hogy az eszményi nivót, a maga eszményiségében megteremtési a költségek nagysága miatt nem sikerült, hanem kénytelen volt a város a királyi biztosság utáni időben megelégedni az al, hogy csak az egyes utvonatokat, a körutakat, sugárutakat feltöltte fel s a közbeneső telkeket a mélységben hagyta, magyarázza, hogy miért oka a közegészségügyi viszonyok rosszának jórészt éppen az eszményi nivó. Mert azáltal, hogy mesterségesen gátat vetett a felduzzasztott talajvizek lefolyásának, a mélységben hagyott telkek átmedvedését idézte elő s nagyon sok helyen az üres telkeken pocsolyának okozólvá vált s azonkívül az építkezést is nagy mértékben meghiúsította, mert hogy Szegeden szilárd bázison, nem süllyedő, nem lötyt talajon lehessen építeni, ahhoz szükséges, hogy egy etagenak megfelelő magas épületrészt a földbe helyezzünk el s mivel a feltöltés nem egyszerre, hanem időszakonként, hosszú idő alatt eszközöltetett, a már meglevő házaknak egész sorát feltöltötték fel emeletnyi magasságig s tették illetéktelen mesterségesen pincelakássá. Ezen épületeknek izolálása szinte a lehetetlenséggel határos, de nem is fordítottak reá kellő gondot. A talajvíznek magas emelkedése sem kedvez a közegészségügynek s ebben szintén nagy szerepet játszik az eszményi nivó.

Mi orvosok, kik beteglátogatás alkalmával igen sokszor kénytelenek vagyunk felkeresni a nedves pincelakásokat, látjuk csak igazán, milyen antihigiénikus viszonyok között élnek ottan, hogy a nedves lakás és a posványok kigőzölgése az egészségre mennyire hátrányos, mennyire terjesztői azok a tuberkulózisnak, milyen meglehetősen a különböző fertőző betegségeket okozó baktériumoknak, különösen a tifusznak, diftériának és skarlatának, milyen nagy mértékben idézik elő az angol kórt, azt felesleges magyaráznom. És ehhez még háboru után a malária veszedelem is hozzá fog járulni.

Meg kell tehát ragadnunk minden alkalmat, hogy segítsünk a bajon, mert ha az eszményi nivó nem véd meg bennünket az árviz ellen, sőt a betegségek áradatát zúdítja nyakunkba s Farkas Árpád számításai szerint a köz- és magánérdekeltség által befektetendő összegből a nivó leszállítás után körülbelül 25 millió koronát takarítunk meg, jöllehet e számítás még békeidőre vonatkozik, akkor a háboru utáni első feladatok közé kell sorolnunk annak a kérdésnek megoldását, hogy a város általános csatornázásával rendeztessék véglegesen a nivókérdés s már most az előkészítő munkák korszakában, még mielőtt bármi építéshez hozzá lehet kezdeni, kérnünk kell, hogy a város a törvényhatósági biztosság által reá ruházott feladatnak tegyen mielőbb eleget s a kormányhatóság a miniszterium által kiküldendő szakbizottsággal juttassa dülőre a nivókérdést, hogy ilyen módon a csatornázással egyetemben megszüntessük Szeged város talajviszonyainak teljesen antihigiénikus állapotát. Ha igaz az a felfogás, hogy megelégedhetünk közbeneső nivóval is és nem kell feszírozni az eszményinek nevezett nivót, akkor Szeged utcáinak rendezési és kövezési kérdését is dülőre juttathatjuk, mert akkor az utcák legnagyobb része, körülbelül kétharmad része, kis igazítással, csekély feltöltéssel már készen áll a kövezés számára és ha az utcákat rendezzük, a közegészségügy